

GEÇİŞ ÜLKESİ OLAN TÜRKİYE, KONUYA DAHA KAPSAMLI YAKLAŞMALI...

Enerji hatlarının güvenliği

Doç. Dr. Mitat ÇELİKPALA

Kadir Has Üniv. Uluslararası İlişkiler Bölümü

Günümüzde milyonlarca insan boru hatlarından geçen enerji kaynaklarına bağımlı olarak yaşamaktadır. Stratejik boyutta, konu üzerine çok sayıda değerlendirme yapılmakla birlikte boru hatlarının fiziki güvenliği konusu genellikle geri planda kalmaktadır. Boru hatlarının fiziki güvenliğinin ne türde bir mekanizmayla sağlanacağı konusu, üzerinde dikkat ve titizlikle durulması gereken bir konudur.

Türkiye, üretici ve tüketici ülkeler arasında yer alan coğrafi konumuyla özel jeostratejik bir konuma sahiptir. Dünya toplam petrol ve gaz rezervinin yaklaşık yüzde 70'i Türkiye'nin kuzey, güney ve doğusunda, alternatif kaynaklara ihtiyaç duyan ana tüketiciler de batısında bulunmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin 2010 yılı itibarıyla Dünya petrolünün yüzde 6-7'sini taşıması beklenmektedir. Ayrıca potansiyel yeni hatlar, Türkiye'nin boru hatlarının güvenliği konusu üzerinde hassasiyetle durmasını gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında alternatif ve güvenilir boru hatları geçiş yolu haline gelme ve bu hatların erim noktası olarak Ceyhan Limanı'nı ana terminal haline getirme hedefinin, güvenlik konusu dikkate alınmadan sağlanması mümkün değildir. Ayrıca Türkiye'de, bölgeler arası petrol ve doğalgaz iletim ihtiyacını karşılayan toplam uzunluğu yaklaşık 12.000 kilometreye ulaşan iletim hattı bulunmaktadır. Dolayısıyla konu Türkiye için daha da önem kazanmaktadır.

İletim hattı olma konusunda Türkiye'nin rakibi ülkeler güvenlik konusunu suüstimal edebilmektedir. Bu değerlen-

dirmede, Türkiye'nin boru hatlarının güvenliği konusunu nasıl ele aldığı incelemektedir.

Terör, Ortadoğu ve Kafkaslar

Var olan ve inşa edilmesi öngörülen boru hatları Türkiye'yi, önemli bir geçiş (transit) ülke konumuna taşımaktadır. Bu Türkiye'ye bir yandan zenginlik ve güç kazandırırken, güvenlik bağlamında da ülkemizin hassasiyetini artırmaktadır. Terör tehdidi, Ortadoğu ve Kafkaslar başta olmak üzere Türkiye'nin çevresine hâkim olan istikrar-sızlık güvensizliği artırmaktadır. Sabotaj, hırsızlık ve vandalizm türü olaylar nedeniyle inşası kadar, hatların güvenli konusunu da karşımıza çıkarmaktadır.

Boru hatları Türkiye'de "hassas altyapı" olarak nitelendirilen ve güvenliğinin sağlanması en üst düzeyde çıkarlar bağlamında değerlendirilmesi gereken unsurlar arasındadır. Türkiye'deki hassas altyapının tanımlanması, belirlenmesi ve güvenliğinin sağlanması konusu, genel yasal idari ve güvenlik sisteminin bir alt parçası olarak görülmektedir. Sürece yerel belediyeler, itfaiye, çevre güvenliği ve sağlık hizmetleri gibi birimlerin sorumlulukları katıldığında mesele daha da karmaşık bir hal almaktadır.

Boru hatlarının güvenliği, 4586 sayılı "Petrolün Boru Hatları ile Transit Geçişine Dair Kanun" çerçevesinde sağlanmaktadır. Buna göre boru hatlarının güvenliği "devletin ilgili güvenlik kuvvetlerini", yani Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) ve BOTAS'a verilmiştir. BOTAS Türkiye'deki boru hatlarının işletilmesinden sorumlu kamu kuruluşudur.

Türkiye'de boru hatları güvenlik sistemi BOTAS ve Jandarma tarafından tesis edilen gözetleme ve müdahale karakolları ağı üzerine kurulmuştur. Alt yapısı BOTAS tarafından oluşturulan bu karakolların işletilmesi jandarma birlikleri tarafından yapılmaktadır. Boru hatları ve hat üzerindeki tesislerin (ana düğüm vanaları, pompalar, bakım gözetleme istasyonları) tesis güvenliği BOTAS tarafından sağlanırken, tesis dışı güvenlik ve boru hattı koruması Jandarma tarafından sağlanmaktadır.

BOTAS ile Jandarma arasında ilk protokol 1986 yılında Kerkük-Yumurtalık hattı için yapılmıştır. Karakolların yanı sıra jandarma timleri, mobil güvenlik timi olarak görev yap-

Ağırılık Sivas'ın doğusunda

Karakollar ve güvenlik ağı konusunda dikkati çeken nokta bu ağın ağırlıklı olarak Sivas'ın doğusunda kalan bölgede yer aldığıdır. Bu durum BOTAS ile Jandarma arasında yapılan protokolün çizdiği bir çerçeve olduğu ileri sürülebilir. Sivas'ın batısında kalan diğer bölgelerde bulunan boru hatlarının güvenliğinin, genel asayiş tedbirleri kapsamında, Jandarma ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne (EGM) bağlı güvenlik güçlerince sağlanıyor olması bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Bu bölgelerde özel bir boru hattı emniyet karakolu ağı bulunmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de boru hatlarının gü-

venliği konusunun, terör ve terörle mücadele yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak, değerlendirildiği ileri sürülebilir. Terör tehdidi dışında kalan tehditler ise daha ziyade ikincil unsurlar olarak algılanarak, genel güvenlik ve asayiş önlemleri çerçevesinde cevaplanmaya çalışılmaktadır.

Doğu bölgelerde oluşturulan ağ kapsamında yer alan karakolların asli görevi boru hatlarının korunmasıdır. Fakat zamanla bu karakollardaki birlikler asayiş görevleri de yapmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durum boru hatlarının güvenliğinin sağlanması konusunu biraz daha karmaşıklaştırmaktadır. Zira boru hatlarının güvenliğinin genel asayiş ve güvenlik konularından ayrı bir başlık olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, üzerinde tartışılması gereken bir konu haline dönüşmektedir. İnşa edilecek yeni hatların yaratacağı yük, bahse konu birliklerin diğer asayiş ve güvenlik görevlerine olumsuz etki etme ihtimalini, ya da tersi bir durumu akla getirmektedir.

Sabotaj ve hırsızlık

Terör saldırılarının yanında boru hatlarına yönelik hırsızlık olayları da yaşanmaktadır. Ham petrol boru hatlarında meydana gelen hırsızlık ve sa-

Enerji boru hatları açısından geçiş ülkesi olan, tüm dünya petrol ve doğalgazının yüzde 6-7'sini taşıyan Türkiye, boru hatlarının fiziki güvenliği konusuna daha hassas yaklaşmalı. NABUCCO'da, AB'nin, boru hattının güvenliğine ilişkin yaklaşımı, konunun ciddiyetini ortaya koyuyor.

botajların 2000-2006 dönemine ait faturasının 17,5 milyon dolar olduğu belirlenmiştir. Hırsızlık olaylarının faturası 6 milyon 58 bin, sabotajların faturası 4 milyon 897 bin dolar olarak hesaplanmıştır. Bu olaylar sonrası yapılan bakım-onarıma giden 6 milyon 596 bin dolar ile hırsızlık ve sabotajların toplam maliyeti 17 milyon 552 bin dolara ulaşmaktadır. Hırsızlık olaylarının sayısı Batman-Dörtyol'da 122, Irak-Türkiye'de 101, Ceyhan-Kırkkale'de 53'tür. 7 sabotajın tamamı Irak-Türkiye hattında meydana gelmiştir.

Yeni projelerin varlığı Türkiye'nin boru hatlarının güvenliği konusunun daha kapsamlı çerçevede ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Üzerinde çalışılan NABUCCO projesi boru hatlarının güvenliği konusunun müzakere masasında gündeme gelmesine neden olmuştur. Projede özelinde bu konu hakkında bir sonuca varılamamış olmakla birlikte AB tarafının, güvenliğinin AB denetiminde özel bir kuruluş tarafından sağlanmasını talep etmesi dikkat çekmektedir. Bu istek, Türkiye tarafından, topraklarında yer alacak hatların güvenliğinin sadece Türk güvenlik kuruluşları ile gerçekleştirilebileceği ifadesiyle reddedilmiştir. Fakat başına bu tartışmanın dahi konunun önümüzdeki dönemde gündeme geleceğinin bilinmesi anlamında önemli bulunmaktadır. ■

maktadır. Daha sonra 2003 yılında, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) hattının inşası sonrasında benzer bir protokol daha yapılmıştır. Kurulan karakollar sadece bu hattı değil, çapraz olarak aynı güzergâh içinde yer alan diğer hatları da korumaktadırlar. Örneğin BTC için kurulan bir karakol aynı bölge içinde yer alan İran-Türkiye doğalgaz hattını da korumaktadır. Boru hatlarının güvenliği için yararlanılan bir diğer unsur, hatların geçtiği bölgelerde yaşayan ve ilgili yasayla görevlendirilmiş köy korucularıdır. Köy korucuları da boru hatları güzergâhında devriye ve gözetleme görevleri yapmaktadır.

